

КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

ЄСЬМАН Ірина Володимирівна

УДК 37.018.262(477)(09)

**ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА БАТЬКІВ
У 50-70-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Кіровоград – 2011

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Херсонському державному університеті, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Федяєва Валентина Леонідівна,
Херсонський державний університет,
проректор з наукової роботи,
завідувач кафедри педагогіки та психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Калініченко Надія Андріївна,
Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського, завідувач
кафедри педагогіки і психології;

кандидат педагогічних наук
Заліток Людмила Михайлівна,
Державна науково-педагогічна бібліотека
України імені В.О. Сухомлинського, (м.Київ)
старший науковий співробітник

Захист відбудеться “ “ листопада 2011 р. о ____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 23.053.02 у Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка за адресою: 25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка за адресою: 25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 1.

Автореферат розіслано “ “ жовтня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. Я. Довга

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сім'я є тим первинним осередком, у якому кожна людина починає своє життя. На сучасному етапі розвитку суспільства сім'я є однією з головних ланок у вихованні дитини. Вона має забезпечувати їй достатні матеріальні і педагогічні умови для інтелектуального, фізичного, морального та духовного розвитку. У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») (1993), «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» (2002) зазначається, що виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості. Саме виховання в сім'ї формує ціннісні орієнтації, систему потреб, інтересів, звичок, поведінку дитячої особистості. Таким чином, значення сім'ї у вихованні дитини ставить перед нами питання про її готовність до своєї виховної функції, про рівень педагогічної освіти батьків як головних вихователів дитини.

Особлива увага до проблем педагогічної освіти батьків в Україні сьогодні зумовлена кількома причинами, серед яких найважливішими є: надмірна зацікавленість багатьох дітей комп'ютерними іграми, низька культура спілкування і мовного етикету батьків і дітей; сучасний стан екології, неправильне харчування тощо. Негативний вплив науково-технічного прогресу на виховання дітей у сім'ї змушує нас звернутися до досвіду організації педагогічної освіти батьків. Сучасні соціально-економічні та політичні перетворення породжують протиріччя між вимогами до педагогічної освіти батьків й неспроможністю більшості соціальних інститутів (сім'ї, навчальних закладів та ін.) повноцінно виконувати свої виховні функції. Тому педагогічна освіта батьків сьогодні є проблемою як психолого-педагогічною, так і державною.

Отже, для вирішення цих питань доцільним є вивчення досвіду організації сімейного виховання та педагогічної освіти батьків у вітчизняній педагогічній думці досліджуваного періоду.

У контексті дослідження цікавими є 50-70-ті роки XX століття. Інтерес до цього періоду не є випадковим, оскільки, як свідчить аналіз науково-педагогічних джерел, питанням формування системи педагогічної освіти батьків, рівнем педагогічної підготовки батьків як чинником їхньої зрілості в ролі вихователів почали інтенсивно займатися саме в зазначений період. Найактивнішу участь у цьому брали відділення та організації Педагогічного товариства, важливим напрямом діяльності якого було створення системи загальної підготовки батьків до виховання дітей – так званої «системи педагогічного всеобучу».

Проблема педагогічної освіти батьків привертала увагу науковців на різних етапах розвитку педагогічної науки. Так, теоретичні основи формування педагогічної освіти батьків представлено в працях А. Арбузова, Є. Аркіна, О. Арсенєва, К. Асатурової, О. Бондаревської, І. Гребенникова, Л. Григоряна, Л. Ковінько, Л. Левшина, А. Макаренка, А. Пінта, Т. Панфілової, В. Сухомлинського та ін.; організаційно-методичні питання реалізації педагогічної освіти та самоосвіти батьків висвітлено Т. Воліковою, М. Демидовим, Р. Капраловою, А. Кондратюком, М. Копанєвим, Н. Крупською,

Л. Ломізе, В. Просецьким, О. Тихоновим; діяльність громадських закладів з пропаганди педагогічних знань серед батьків проаналізовано Л. Дубровіною, П. Жильцовим, Ф. Казаковою, Н. Климовичіною, В. Маїшевою, М. Махліним, І. Чередовим, А. Хрипковою. В історико-педагогічному аспекті означене питання розглянуто А. Відченко, Ю. Грицковою, А. Говорун, І. Дубінець, Г. Кравченко, П. Петренко, В. Федяєвою, В. Шинкаренко та ін. Крім того, проблема сімейного виховання знайшла широке відображення й у працях Л. Бондарь, Л. Заворотченко, Л. Ковальчук, Т. Кочубей, О. Мальцевої, О. Петренко, Л. Петрук, що досліджували педагогічну спадщину В. Сухомлинського, А. Макаренка.

Сучасний стан проблеми педагогічної освіти батьків розкрито в дослідженнях таких українських і російських науковців, як: Т. Алексеєнко, Ю. Левков, О. Наседкіна, Ю. Петров, М. Попов, В. Титаренко та ін. Указану проблематику також висвітлено й у працях західних дослідників: А. Адлер, Е. Берн, Т. Гордон, Х. Джіннот, Р. Дрейкурс, І. Масару, М. Монтесорі, Б. Скіннер, Ю. Хьямляйнен, Т. Харріс та ін. Сучасні вчені дійшли справедливого висновку, що основою сімейного виховання є робота з реалізації системи педагогічної освіти батьків, важливою складовою якої виступає підготовка, головним чином, батьків і матерів до виховання дітей.

Отже, з одного боку, в педагогічній науці презентовано чимало монографій, науково-методичних статей з питань сімейного виховання та виховання батьків в Україні як у сучасних умовах, так і в минулому, з іншого – відсутні праці з узагальнення теорії і практики формування педагогічної освіти батьків у конкретний історичний період (50-70-ті роки ХХ століття).

Таким чином, суперечності між потребою самих батьків в оволодінні спеціальними психолого-педагогічними знаннями з виховання дітей в сім'ї, необхідністю підвищення рівня їх педагогічної освіти, з одного боку, і недостатньою розробленістю психолого-педагогічних розробок, з іншого, підтверджують актуальність нашого дослідження.

Таким чином, актуальність дослідження, об'єктивна потреба втілення у практику кращих педагогічних ідей та здобутків щодо змісту і організації процесу педагогічної освіти батьків, які презентують 50-70-ті роки ХХ століття, необхідність розв'язання наявних суперечностей і відсутність досліджень, де б цілісно розглядалася зазначена проблема, зумовили вибір теми дисертації: **«Педагогічна освіта батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота є складовою комплексної теми Херсонського державного університету «Провідні тенденції підготовки фахівців у галузі освіти в контексті Болонського процесу» (Державний реєстраційний номер 0109U002277). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою університету (протокол № 7 від 02.02.2009), узгоджена у такому формулюванні у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 1 від 24.02.2009).

Мета дослідження – на основі вивчення історико-педагогічної літератури, архівних документів, творчої спадщини вчених систематизувати теоретичні ідеї і

узагальнити досвід формування системи педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні в контексті соціокультурного розвитку країни.

Відповідно до мети були визначені такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан вивчення проблеми. Виокремити й охарактеризувати провідні ідеї концепцій педагогічної освіти батьків, їх вплив на становлення вітчизняної теорії та практики виховання дітей у сім'ї.

2. Визначити, обґрунтувати та проаналізувати особливості організації педагогічної освіти батьків у контексті ідеологічного, соціального, освітнього, історичного розвитку країни в 50-70-х рр. ХХ століття.

3. Виокремити основні чинники розвитку та становлення вітчизняної системи педагогічної освіти батьків за радянських часів.

4. Установити особливості і результати появи й реалізації вітчизняними вченими, журналістами інноваційних підходів до організації педагогічної освіти батьків у середині ХХ століття.

5. Виокремити організаційно-педагогічні умови реалізації завдань педагогічної освіти батьків в історії вітчизняної сімейної педагогіки, обґрунтувати перспективи розвитку підготовки батьків до виховання дітей, виходячи з історичної ретроспективи.

Об'єкт дослідження – педагогічна освіта батьків у вітчизняній історії педагогіки радянського періоду.

Предмет дослідження – основні засади, напрямки і форми педагогічної освіти батьків в структурі загальноосвітнього процесу в 50-70-х роках ХХ століття.

Для досягнення мети та розв'язання поставлених у дисертації завдань використовувався **комплекс методів** історико-педагогічного дослідження:

- історико-педагогічний, теоретичний та системно-структурний – з метою систематизації теоретичних ідей та узагальнення досвіду теорії і практики педагогічної освіти батьків у другій половині ХХ століття;

- проблемно-цільовий і порівняльний – для аналізу науково-педагогічної літератури, монографічних видань, матеріалів періодичної преси та нормативних документів досліджуваного періоду;

- ретроспективний – для виявлення можливостей використання форм і методів педагогічної освіти батьків у вітчизняній думці другої половини ХХ століття у сучасних умовах.

Джерельну базу дослідження становлять:

- праці з історії виникнення і становлення педагогічної освіти батьків 50-70-х років ХХ століття (Л. Алексеєва, Є. Аркін, О. Вишневецький, І. Гребенников, І. Комановський, Ю. Левков, Д. Луцик, Н. Ніженський, В. Титаренко, А. Хрипкова та інші);

- матеріали педагогічної преси 50-70-х років ХХ століття (журнали «Народное образование», «Советская школа», «Воспитание школьников», «Вопросы психологии», «Семья и школа», «Вертикаль», «Рідна школа», «Педагогіка і психологія», «Початкова школа», «Джерела», «Оберіг», газети «Освіта», «Шкільний світ», «Початкова освіта», «Завуч», «Учительская газета»);

– сучасні наукові праці, монографії, дисертаційні дослідження, присвячені висвітленню різноманітних аспектів педагогічної освіти батьків (Т. Алексеєнко, І. Братусь, Ю. Гріцкова, І. Дубінець, В. Кравець, В. Федяєва, П. Щербань та інші);

– матеріали і фонди архівів та наукових бібліотек (Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України у м. Києві (ЦДАВОВУ України) (фонд Р-166), Державного архіву Харківської області (ДАХО) (фонди Р-4293, Р-4695, Р-6113,); Державного архіву Херсонської області (ДАХО), (фонди Р-3706, Р-3601, Р-3647), Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Короленка, бібліотеки Харківського національного університету імені В. Каразіна, Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гончара, Російської державної бібліотеки (м. Москва).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше у вітчизняній історії педагогіки:

– представлено цілісний аналіз проблеми педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття;

– встановлено, що зміст, форми, методи організації педагогічної освіти батьків вибудовувались відповідно до соціального (визначення сім'ї як провідного впливу на виховання дітей в умовах соціалістичних перетворень), політичного (донесення до батьків основних вимог і завдань партійних, державних, громадських органів і об'єднань), соціокультурного (залучення до педагогічної освіти батьків широкого кола працівників культури), педагогічного (поєднання сімейного і суспільного виховання, визначення провідної ролі школи у педагогічній освіті батьків у контексті спільної роботи сім'ї та школи, виокремлення у науці про сімейне виховання – сімейної педагогіки питань педагогічної культури батьків і її провідної складової – навчання батьків);

– визначено особливості окремих періодів системи педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття;

– схарактеризовано теоретичні основи та практичну значущість виокремлених питань педагогічної освіти батьків у концепціях сімейного виховання як вітчизняних так і зарубіжних вчених досліджуваного періоду;

– доведено, що в 50-70-х роках система педагогічної освіти була чітко регламентована, зміст її відповідав політичним перетворенням в країні;

– визначено і аргументовано перспективні шляхи використання історичного досвіду педагогічної освіти батьків в умовах сьогодення: проведення системної роботи в школах з широким залученням науковців, медичних працівників, правоохоронних органів, молодіжних організацій, широке обговорення питань педагогізації сім'ї на телебаченні, засобах масової інформації, введення спецкурсу при підготовці майбутніх вчителів.

Подальшого розвитку в дослідженні набули:

– уточнення термінологічного апарату;

– систематизація історіографії питання;

– особливості підходів вітчизняних і зарубіжних вчених до організації педагогічної освіти батьків, як складової виховання батьків;

У процесі дослідження уточнено:

– категоріально-понятійний апарат (педагогічна освіта батьків, педагогічна культура батьків, система педагогічної освіти).

У науковий обіг упроваджено маловідомі та невідомі архівні документи та матеріали, зокрема з досвіду роботи Педагогічного товариства, шкіл і народних університетів педагогічних знань, що розкривають генезу педагогічної освіти батьків в історичному вимірі.

Обґрунтованість і достовірність наукових результатів дослідження забезпечується: теоретичним обґрунтуванням його вихідних позицій і використанням методів дослідження, що відповідають його меті й завданням; зіставленням позицій учених, які вивчають це питання, з отриманими результатами історіографічного, історико-педагогічного і теоретичного аналізу широкого кола джерел; безпосередньою участю дисертантки в обговоренні проблеми дослідження на науково-практичних конференціях і семінарах.

Наукове значення роботи полягає в тому, що завдяки введенню до наукового обігу поняття педагогічна освіта батьків та наукових джерел, у яких досліджується зазначена проблема, поглиблено наукове знання і розширено зміст педагогічної освіти батьків, визначено провідні чинники її впливу на виховання дітей у сім'ї; цілісно представлено систему педагогічної освіти батьків.

Практичне значення роботи полягає в тому, що систематизована джерельна база з теми дослідження може бути використана у процесі вивчення студентами курсів «Історія педагогіки», «Педагогіка», «Соціальна педагогіка». Виявлені матеріали, зміст та висновки роботи допоможуть об'єктивно підійти до розв'язання сучасних проблем педагогічної освіти батьків, а також прислужитися у виданні навчально-методичних посібників, підручників, хрестоматій з історії вітчизняної педагогіки.

Апробація результатів дисертації здійснювалась у ході дослідницько-експериментальної роботи через звіти на засіданнях кафедри педагогіки і психології Херсонського державного університету та публікацію матеріалів дисертації. Основні положення, висновки, рекомендації і результати дослідження доповідалися на Міжнародних та регіональних науково-практичних конференціях: «Методологія сучасних наукових досліджень» (м. Харків, 2008 р., 2009р., 2010р.), «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (м. Суми, 2008), «Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону» (м. Ялта, 2009р.), «Strategiczne pytania światowej nauki – 2010» (Przemyśl, 2010 r.), «Nowoczesnych naukowych osiągnięć – 2010» (Przemyśl, 2010 r.).

Результати дисертаційного дослідження впроваджено у навчальний процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1497/01 від 29.09.2011р.), ДВНЗ “Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди” (довідка № від), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № від р.), Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № від р.), Херсонського державного університету (довідка № 0712/1660 від 26.09.2011 р.).

Публікації. Зміст та основні результати дослідження відображено у 16 одноосібних публікаціях автора, серед яких: 9 – статті у провідних наукових фахових виданнях; методичні рекомендації «Сучасні форми роботи з батьками», 6 – статті й тези в збірниках матеріалів конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (262 найменування), 4 додатка (на 13 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 255 сторінок, основна частина роботи становить 213 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, проаналізовано ступінь наукової розробленості проблеми; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет роботи; висвітлено методи, джерельну базу дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; відображено дані про апробацію результатів дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** – «**Теоретичні засади дослідження**» – визначено теоретико-методологічні засади дисертаційної роботи; проаналізовано наукову та історико-педагогічну літературу, в якій відображено стан розробленості означеної проблеми; висвітлено витoki становлення і розвитку системи педагогічної освіти батьків; з'ясовано внесок педагогів досліджуваного періоду в розроблення її теорії.

У дисертаційному дослідженні доведено, що педагогічна освіта батьків належить до актуальних історико-педагогічних проблем. Починаючи з XI-XII століть у книгах рукописах знаходимо рекомендації батькам щодо конкретних способів, форм і методів виховання дітей у сім'ї.

У ході наукового пошуку встановлено, що проблема педагогічної освіти батьків турбувала як зарубіжних, так і вітчизняних учених, філософів, педагогів у процесі суспільно-історичного розвитку людства: у добу середньовіччя (І. Златоуст, В. Мономах), епохи Нового Часу та Просвітництва (Я. Коменський, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо) й протягом освітніх трансформації ХХ століття (І. Гребенников, О. Захаренко, А. Макаренко, Б. і О. Нікітіни, С. Соловейчик, В. Сухомлинський). У ході дослідження визначено, що в зарубіжній класичній педагогіці ці питання розглядалися переважно у напрямі материнського виховання дітей у сім'ї. В працях, картинах та публікаціях класиків української педагогіки проблема домашнього виховання відходить на другий план і розглядається в руслі взаємодії з суспільним вихованням.

Розкрито сутність поняття «педагогічна освіта батьків», визначено його багатоаспектність та взаємозв'язок з широким колом психолого-педагогічних проблем. Так, «педагогічна освіта батьків» у сучасній педагогічній науці – це процес і результат засвоєння батьками, певної суми психолого-педагогічних, фізіолого-гігієнічних і нормативно-правових, економічних, релігійних знань, а

також вироблених в процесі практики відповідних умінь і навичок з виховання дітей.

Наприкінці XIX – початку XX століття проблема педагогічної освіти батьків стала предметом окремих наукових досліджень у контексті сімейного виховання. Особлива увага цим питанням приділяється у 50-70-х роках XX століття.

Використання історіографічного підходу дало нам змогу визначити, що теоретичні ідеї та положення учених періоду 50-70-х років XX століття з розв'язання завдань педагогічної освіти батьків викликали зацікавленість науковців упродовж подальшого розвитку педагогічного знання.

Аналіз засвідчив, що у радянській історико-педагогічній науці проблеми педагогічної освіти батьків 50-70-х років XX століття розглядалися як другорядні, переважно в аспекті вивчення окремих питань: кризь розвиток ідеї позашкільного виховання в Україні (С. Букреєва, 1981); шляхом аналізу теорії і практики взаємодії школи, сім'ї і громадськості з окремих напрямів і форм роботи в історико-педагогічному контексті (А. Відченко, 1987; А. Говорун, 1995; В. Шинкаренко, 1991). Безпосередньому аналізу ідей щодо педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках XX століття присвячена робота І. Гребенникова, який відзначив необхідність практичної спрямованості педагогічної освіти батьків. Характерними рисами вказаних досліджень є підкреслення значущості співдружності школи, сім'ї і громадськості у вихованні підростаючого покоління.

У сучасній історії педагогіки проблема педагогічної освіти батьків 50-70-х років XX століття не ввійшла в предметне поле дослідників. Її окремі складові висвітлено в ході вивчення питань: підготовки молоді до сімейного життя (В. Кравець, 2001), формування усвідомленого батьківства та батьківської компетентності (Т. Алексеєнко, 2001; І. Братусь, 2004), культури сімейних стосунків і педагогічної культури батьків (Ю. Грицкова, 2009; П. Щербань, 2004), педагогічної просвіти батьків (І. Дубінець, 2001), звернення до традицій батьківської педагогіки, української родинної культури в змісті педагогічної освіти батьків (В. Федяєва, 2010). У зазначених наукових працях переосмислено традиційний підхід до інтерпретації виховних ідей, теоретичних положень, практики реалізації педагогічної освіти батьків 50-70-х років XX століття в Україні з сучасних об'єктивних позицій.

За формою написання наукових розвідок нами виділено: монографії, дисертації, бібліографічні покажчики, статті у педагогічних періодичних виданнях.

Аналіз показав, що за досить значного інтересу до вивчення історії розвитку школи і педагогіки 50-70-х років XX століття, сьогодні відсутні цілісні та неупереджені праці, присвячені проблемі педагогічної освіти батьків у цей період.

Результати вивчення наукової літератури свідчать, що проблема педагогічної освіти батьків набувала активної наукової розробки та висвітлення у концепціях виховання батьків зарубіжних і вітчизняних вчених 60-70-х років XX століття: адлерівська модель виховання батьків (А. Адлер, Р. Дрейкурс),

навчально-теоретична модель виховання батьків (Б. Скіннер), модель чуттєвої комунікації (Т. Гордон), модель заснована на трансакціональному аналізі (Е. Берн, Т. Харріс), модель групових консультацій (Х. Джіннот), психоаналітична теорія (Дж. Боулбі, Е. Еріксон, Д. Уіннікот), християнське виховання батьків (Р. Кэмпбелл), марксистське спрямування, які значною мірою вплинули на розвиток підходів до проблеми педагогічної освіти батьків у вітчизняній педагогічній теорії другої половини ХХ століття.

Узагальнення поглядів педагогів щодо досліджуваної проблеми дало змогу визначити й умови успішного виховання дітей у сім'ї: глибоке і всебічне знання батьками своїх дітей; особистий приклад батьків, їх авторитет, характер стосунків у сім'ї; організація спільної діяльності, вільного часу, спілкування з дітьми, що впливає на виховання у дітей працелюбності, самостійності, вимогливості до себе, відповідальності; єдність вимог членів сім'ї і школи; а також оволодіння батьками педагогічними знаннями (І. Гребенников, А. Макаренко, В. Сухомлинський, М. Стельмахович).

Зауважимо, що теорія сімейного виховання, зокрема питання педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття, була представлена не тільки фундаментальними працями педагогів, учених, а й публікаціями на сторінках педагогічної преси досліджуваного періоду (газети «Освіта», «Шкільний світ», «Учительская газета»; журнали «Народное образование», «Советская школа», «Воспитание школьников», «Семья и школа»). Значну допомогу у підвищенні рівня педагогічної освіти батьків надавали також і спеціальні брошури, що знайомили батьків з особливостями виховання дітей (А. Точін «Трудове виховання молодших школярів у сім'ї», А. Шестакович «Моральна відповідальність та її виховання в дітей у сім'ї», І. Риданова «Виховання дисциплінованості та культури поведінки дітей у сім'ї», В. Чечет «Культура спілкування батьків з дітьми», А. Кочетов «Самовиховання дітей у сім'ї», В. Котирло «Молодій сім'ї про виховання дітей» та ін.).

У ході наукового пошуку виявлено, що означені питання й проблеми педагогічної освіти батьків набули свого подальшого дослідження і розвитку в 50-70-х роках ХХ століття.

У другому розділі – «Теорія і практика педагогічної освіти батьків у вітчизняній педагогіці 50-70-х років ХХ століття» – розглянуто систему формування педагогічної освіти батьків; розкрито погляди відомих науковців і державних діячів щодо змісту та завдань педагогічної освіти батьків; проаналізовано організаційно-педагогічні підходи та теоретичні положення педагогічної освіти батьків до визначення завдань, змісту, форм і методів означеної проблеми; розглянуто, висвітлено й охарактеризовано особливості реалізації педагогічної освіти батьків у практичній діяльності школи, сім'ї та громадських організацій.

Аналіз педагогічної літератури досліджуваного періоду, архівних документів (звітів шкіл, протоколів засідань педагогічних рад, матеріалів педагогічної преси, педагогічних конференцій, нарад тощо) свідчить, що у 50-70-х роках ХХ століття в Україні склалася певна система педагогічної освіти батьків,

реалізація якої зумовлювалася специфікою директивних змін у шкільній освіті, характером і ступенем розробленості педагогічних ідей, освітніх і виховних концепцій.

50-ті роки ХХ століття відзначаються початком науково-технічної революції; відновленням спільного навчання хлопців і дівчат; запровадженням політехнічного, десятирічного навчання в школі. 60-ті рр. – початок 70-х рр. ХХ століття характеризувались підвищенням ролі педагогічної науки у виховній діяльності школи. 70-ті роки позначились тенденцією частотої зміни навчальних планів; ґрунтовною науково-педагогічною розробкою змісту шкільної освіти; розвитком дидактичної науки, удосконаленням методів навчання; посиленням ідеологічного компонента в навчально-виховному процесі.

Визначене обумовило мету, завдання, зміст, форми і методи педагогічної освіти батьків і реалізацію їх за такими напрямками: цілеспрямована діяльність школи, класних керівників; організація плідної взаємодії школи, сім'ї та громадськості; підтримка ідеї педагогічної освіти батьків на державному рівні.

Під час дослідження встановлено, що особливу роль в реалізації системи педагогічної освіти батьків відіграла школа. Зміст роботи школи визначався існуючою комплексною програмою «Примірний зміст виховання школярів» (І. Мар'єнко), згідно з якою забезпечувались єдність морального, розумового, естетичного, трудового, фізичного виховання учнів, поступовість реалізації виховних завдань з 1-го по 10-й класи.

Діяльність школи була спрямована на підняття ролі та значення авторитету сім'ї у вихованні дітей, озброєння батьків певним колом психолого-педагогічних знань та здійснювалась за основними напрямками діяльності:

- диференційований підхід на основі глибокого вивчення особистості дитини, особливостей міжособистісних відносин в конкретній сім'ї, ознайомлення з рівнем педагогічної освіченості батьків;
- індивідуалізація, спрямована на більш чіткий вплив на конкретну дитину, виходячи із особливостей її особистості, умов виховання поза школою, перспективних планів сім'ї та самої дитини;
- взаємодія школи та сім'ї, як рівноправних партнерів, які працюють над досягненням однієї мети в результаті вирішення ланки більш локальних, але взаємопов'язаних завдань.

Розглядаючи питання педагогічної освіти батьків крізь призму сімейного виховання, ми виявили, що найбільш повно теоретичні аспекти цієї проблеми репрезентовані у науковій спадщині вченого-педагога В. Сухомлинського («Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості» (1971р.), «Сто порад учителеві» (1976р.), «Павльська середня школа» (1969р.), «Батьківська педагогіка» (1978р.), та ін.). На думку вченого, педагогічна освіта батьків являє собою процес, який забезпечує потребу батьків у психолого-педагогічних знаннях, практичних вміннях і являє собою спеціально організовану діяльність, спрямовану на те, щоб допомогти батькам у виконанні їх виховних функцій.

Учений створив власну, унікальну педагогічну концепцію виховання батьків. У 50-тих роках ХХ століття педагог започаткував роботу батьківської

школи або педагогічного університету, що стали невід'ємною складовою реалізації педагогічної освіти батьків у Павлівській середній школі. У своїй сукупності програма педагогічного всеобучу батьків і дітей охоплювала різні періоди дитячого розвитку починаючи з дошкільної групи і завершуючи випускними класами, була наскрізною за змістом, гуманістичною за формами і методами роботи. В основу її було покладено принципи співробітництва, поваги і позитивного ставлення до кожного батька і дитини, індивідуального підходу, наступності, коректності.

Дослідження засвідчило, що подальшого розвитку ідея педагогічної освіти батьків набула у концепціях педагогів радянського (І. Гребенникова, О. Захаренко, А. Макаренко, Б. і О. Нікітіних, С. Соловейчика).

А. Макаренко у своїх працях «Книга для батьків» (1937), «Лекції про виховання дітей» (1937), «Про батьківський авторитет» (1937) висвітлює окремі питання загальної педагогіки, а також обґрунтовує важливість виховного впливу сім'ї у розвитку особистості, єдність завдань сімейного та суспільного виховання в умовах соціалізму, наголошуючи на узгодженні виховних цілей і дій сім'ї та школи тощо. Відзначимо ще одну особливість творів педагога з питань сімейного виховання – в них чітко зазначено новий напрямок у педагогічній освіті батьків: виховання членів сім'ї шляхом впливу на них шкільного колективу.

Значним явищем на ниві педагогічної освіти батьківського загалу у 70-х роках стала наукова і практична діяльність сім'ї Нікітіних «Я учусь быть мамой» (1983р.), «Мама или детский сад» (1990р.), які виховували своїх дітей за особливою методикою, що увійшла у теорію та практику сімейного виховання як «система раннього і різнобічного виховання дітей». Нікітіни розробили і реалізували методики фізичного розвитку, навчання й виховання власних дітей на основі дотримання принципу природовідповідності. Досвід сімейного виховання подружжя був альтернативним і став складовою «педагогіки співробітництва», якій вплинув на обґрунтування батьківської педагогіки як педагогіки природного розвитку. Їх новаторство полягало в тому, що Нікітіни довели – у дитини з перших днів життя закладені великі можливості для розвитку інтелекту та здоров'я.

Період 80-х років позначився інноваційними процесами в освіті, розвитком «педагогіки співробітництва», яка базувалась на ставленні до навчання та виховання як до творчої взаємодії вчителя й учня, особистому підході до виховання, співпраці вчителів з батьками. Попередником цього напрямку в педагогіці був В. Сухомлинський. Палким шанувальником і послідовником його ідей був відомий публіцист, філософ і педагог С. Соловейчик. У своєму посібнику «Педагогіка для всіх: Книга для майбутніх батьків» (1987) вчений розкрив особливості виховання дітей в умовах сім'ї, визначив вплив сім'ї на формування основ морального та духовного розвитку дитини, обґрунтував шляхи становлення особистості через спілкування, співтворчість, співпрацю дітей і батьків.

Аналогічні думки про залежність результатів сімейного виховання від рівня підготовленості батьків до виконання своїх виховних функцій висловлював відомий педагог-новатор О. Захаренко. Серед визначених педагогом п'яти

структурних компонентів морального виховання (родина, школа, село, Україна, Всесвіт) учений виділяв родину (сім'ю) як базову складову, основу системи неперервної освіти. Педагогічні підходи до цієї проблематики, закладені О. Захаренком, знаходять своє обґрунтування в працях «Школа над Россю» (1979), «Поради колезі, народжені в школі над Россю» (2002). Враховуючи, що на формування духовних цінностей дитини великий вплив має сім'я, національні традиції народу, педагог створив дієву систему підготовки учнів до сімейного життя та педагогічної освіти батьків.

Необхідність педагогічної підготовки батьків до виховання дітей підкреслював у своїх працях «Воспитательный климат семьи» (1976р.), «Работа школы с семьей» (1976р.), «Семья: воспитательные возможности» (1985р.), «Школа и семья» (1985р.), «Основы семейной жизни» (1991р) та ін. І. Гребенников, який займався дослідженням цього феномену у 70-80-х роках. Вченим була розроблена та методично забезпечена концепція педагогічної освіти батьків, яка виходила із гіпотези про те, що значна частина недоліків та прорахунків в сімейному вихованні та сімейних стосунках пов'язана із психолого-педагогічною неграмотністю батьків. Розробка програм такої освіти, орієнтованих на особливості виховання батьків різного віку, специфіку сімей та сімейних проблем, а також дієва підготовка педагогів шкіл і для шкільних закладів їх реалізації, випуск спеціальних довідників, енциклопедій сімейного життя та сімейного виховання значно активізували увагу до проблеми батьківства.

У ході дослідження встановлено, що заслуга вітчизняної педагогічної преси 50-70-х років ХХ століття полягала в озброєнні батьків знаннями теоретичного характеру про мету, завдання, сутність морального, розумового, фізичного, естетичного виховання дітей у сім'ї, з'ясуванні їхньої ролі і місця в реалізації виховання в конкретних умовах, розкритті з позиції психології та фізіології специфіки виховання дітей різного віку. Так, на сторінках журналу «Сім'я і школа» з метою розповсюдження педагогічних знань серед батьків і громадськості та підвищенню рівня їх педагогічної освіти розкривались різноманітні питання: суті виховання, його мети, умов і засобів реалізації; теорії батьківської педагогіки, взаємовідносин батьків і вчителів; досвіду пропаганди педагогічних знань серед батьків тощо.

Дослідження засвідчило, що ефективність системи педагогічної освіти батьків залежала від політики офіційних структур, що передбачало:

- розроблення комплексу нормативно-інструктивних матеріалів («Положення про районний (міський) університет педагогічних знань для батьків»; «Положення про присудження звання «Зразковий народному університету педагогічних знань»; Програма-мінімум педагогічних знань для батьків; Робочий план педагогічної освіти батьків; «Положення про кабінет педагогічної освіти батьків»; «Положення про консультаційні пункти з питань сімейного виховання і обладнання консультаційного пункту»);
- підготовку і видання друкованої продукції (навчальних посібників для батьків з педагогіки і психології виховання дитини («Виховання дітей у

сім'ї» Н. Крупської, «Батькам про виховання» Є. Аркіна, «Педагогіка для всіх С. Соловейчика», «Популярна психологія для батьків» за ред. А. Бодалева, В. Століна); словниково-довідкової літератури (словники «Семейное воспитание», «Семейное воспитание. Краткий словарь»); авторських програм виховання дітей в сім'ї (І. Гребенникова, О. Захаренко, А. Макаренко, Б. і О. Нікітіних, В. Сухомлинського);

- організацію циклу радіо- й телепередач для батьків (телепередачі «батькам про дітей», «Телеуніверситет знань», «Мамина школа», телерубрика «Для вас батьки», «У колі сім'ї», «Юність»);
- підготовку молоді і батьків до виховання дітей в сім'ї (клуби молоді сім'ї, жіночі і дитячі консультації, школи молоді матері, народні університети, заклади дошкільної освіти, загальноосвітні школи, технікуми, професійно-технічні училища);
- підготовку активістів, вчителів й вихователів до роботи з батьками (народні університети, вузи, системи семінарів, курсів; школи лекторів).

У ході дослідження встановлено, що у 50-70-х роках ХХ століття виправдали себе певні форми та методи педагогічної освіти батьків: лекції, бесіди, батьківські збори, відкриті уроки, педагогічні практикуми, семінари, диспути, дні відчинених дверей, батьківські дні, конференції, зустрічі «за круглим столом», консультації, демонстрації фільмів на педагогічні теми, вечори запитань та відповідей тощо. Визначилася тематика педагогічної освіти батьків, основними питаннями якої були місце сім'ї у вихованні підростаючого покоління, роль авторитету та особистісного прикладу батьків у сім'ї та вчителів у школі, виховання патріотизму у дітей, а також організація трудового, морального, естетичного, фізичного та розумового виховання дітей у сім'ї. Значна увага приділялася віковим фізіологічним та психічним особливостям дитини, врахуванню цих особливостей у процесі навчання та виховання.

На основі вивчення історико-педагогічної та психолого-педагогічної літератури, архівних джерел, виокремлених теоретичних положень та практики реалізації педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття зроблено загальні висновки, де викладено основні результати дослідження:

1. З'ясовано, що питання педагогічної освіти батьків належить до актуальних проблем педагогічної науки.

У дисертації досліджено педагогічну освіту батьків у вітчизняній історії педагогіки радянського періоду: розкрито витoki її формування (рукописи «Поучения, или Духовная Великого князя Владимира Мономаха детям своим», «Про виховання чад», «Уроки про виховання дітей» та ін.), систематизовано погляди зарубіжних (Я. Каменський, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо,) та вітчизняних педагогів і філософів (П. Каптерев, Н. Крупська, П. Лесгафт, А. Макаренко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) щодо мети, завдань, змісту, форм і методів педагогічної освіти батьків. Виокремлено й охарактеризовано провідні ідеї концепцій педагогічної освіти батьків зарубіжних (адлерівська модель виховання батьків (А. Адлер, Р. Дрейкурс), навчально-теоретична модель виховання батьків (Ватсон і Б. Скіннер), модель чуттєвої

комунікації (Т. Гордон), модель заснована на трансакціональному аналізі (Е. Берн, Т. Харріс), модель групових консультацій (Х. Джіннот), психоаналітична теорія (Дж. Боулбі, Е. Еріксон, Д. Уіннікот), християнське виховання батьків (Р. Кэмпбелл), марксистське спрямування) вчених.

З'ясовано, що педагогічна громадськість, усвідомлюючи роль та значення педагогічної підготовки батьків до виховання підростаючого покоління, наполягала на необхідності їхньої педагогічної освіти, що характеризується як процес і результат засвоєння певної суми психолого-педагогічних, фізіолого-гігієнічних і нормативно-правових, економічних, релігійних знань, а також вироблених в процесі практики відповідних умінь і навичок з виховання дітей.

2. На основі врахування ступеня суспільно-політичного розвитку країни, рівня й особливостей розвитку педагогічної науки, соціально-педагогічних процесів в Україні, специфіки світоглядної позиції і діяльності науковців досліджуваного періоду обґрунтовано етапи розвитку теорії і практики педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні.

Перший етап (50-ті роки ХХ ст.) – етап інтенсивного розроблення теорії педагогічної освіти батьків. Він характеризувався зміцненням зв'язку школи, сім'ї та громадськості; відновленням роботи загальноосвітньої школи, спільного навчання хлопців і дівчат; посиленою увагою радянської педагогіки до досліджень проблем сімейного виховання; значними теоретичними наробками педагогів щодо усвідомлення значущості проблеми педагогічної освіти батьків; вивченням здобутків, накопичених в педагогіці сімейного виховання минулого.

Другий етап (60-ті рр. – початок 70-х років) – етап підвищення ролі педагогічної науки у виховній діяльності школи. Цей етап знаменувався створенням системи всезагальної підготовки батьків до виховання дітей – педагогічного всеобучу, яка забезпечувала єдність морального, розумового, естетичного, трудового і фізичного виховання дітей; організацією масової педагогічної пропаганди серед батьків і громадськості.

Третій етап (70-ті роки ХХ ст.) – етап осмислення й переоцінки здобутого досвіду. Цей етап характеризувався посиленням ідейно-політичного тиску в навчально-виховному процесі; виникненням суперечностей між офіційною і новаторською педагогікою, що призвело, з одного боку до звуження системи педагогічної освіти батьків, зменшення кількості установ, що надавали педагогічну допомогу сім'ям, зникненням певних форм роботи з батьками (стіннівки та бюлетені на підприємствах, виїзні бесіди та лекції); з іншого – узагальненням позитивних досягнень і урахуванням певних недоліків системи з метою подальшого її удосконалення

Визначено, що поступове розширення змісту педагогічної освіти, поява нових форм і методів роботи з батьками, широке залучення громадськості до поширення педагогічних знань, урахування прогресивних надбань попередніх років і використання передового досвіду відображали основні тенденції розроблення проблеми педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні.

3. Установлено, що у 50-70-х роках ХХ століття в Україні склалася певна система педагогічної освіти батьків (педагогічні лекторії, школи, семінари, університети, конференції з питань педагогіки та психології тощо), реалізація якої зумовлювалася тими соціально-ідеологічними й культурно-освітніми змінами, які відбувалися в державі в результаті політики уряду. Це, зокрема, – зростання асигнувань на потреби освіти, соціального забезпечення, розвиток культури, в тому числі і на різні форми суспільного виховання школярів; розроблення педагогічних ідей, нових освітніх і виховних концепцій; збільшення вільного часу у працівників, який використовувався в сім'ях переважно для виховання дітей, а також для самоосвіти батьків, набуття педагогічних знань; підвищення політичного, освітнього та культурного рівня населення, його соціальної активності в дусі радянської ідеології.

4. Підкреслено, що питання педагогічної освіти батьків в Україні найбільшої актуальності набули у 50-70-х роках ХХ століття. З'ясовано, що залучення до поширення педагогічних знань серед батьків і громадськості, крім досвідчених педагогів, ще й психологів, медичних працівників, журналістів та письменників, з одного боку, підіймало питання розроблення теорії і розповсюдження досвіду реалізації педагогічної освіти батьків у ранг суспільно важливих проблем, з іншого – посилювало її змістовно.

У цьому контексті систематизовано ідеї В. Сухомлинського, основою педагогічної концепції якого, виступає система ідей та поглядів на дитину як найвищу цінність. Виходячи з унікального педагогічного досвіду Василя Олександровича Сухомлинського можна стверджувати, що гуманізація процесу виховання, як школи, так і сім'ї – це така організація виховного процесу, коли формування особистості, всебічне культивування індивідуальних здібностей дитини є головним сенсом і метою педагогічних зусиль батьків.

Обраний період характеризувався різноплановістю наукових досліджень, концепцій та теоретичних підходів до питань педагогічної освіти батьків. Інноваційною на той час була спадщина педагогів радянського періоду (І. Гребенникова, О. Захаренко, А. Макаренко, Б. і О. Нікітіних, С. Соловейчика, В. Сухомлинського), у їх концепціях не тільки обґрунтовано необхідність педагогічної освіти батьків, але і розкрито роль школи у цьому процесі, визначено шляхи педагогічної пропаганди та надано практичні рекомендації і поради стосовно організації такої роботи з батьками і громадськістю.

5. Установлено, що створенню системи педагогічної освіти батьків у досліджуваній період сприяла активна участь шкіл у процесі педагогізації сімей, масове відкриття народних університетів педагогічних знань для них, широке використання засобів педагогічної комунікації.

Виявлено, що в другій половині ХХ століття склалися певні форми і методи роботи з батьками, найпоширенішими з яких були: лекції (загальношкільні, для батьків учнів групи класів, паралельних класів, одного класу), бесіди (колективні, групові, індивідуальні), батьківські збори (загальношкільні, класні), відкриті уроки, педагогічні практикуми, диспути, дні відкритих дверей, батьківські дні, конференції (класні, загальношкільні, куштові

конференції батьків у мікрорайонах, районні, міські та сільські), зустрічі «за круглим столом», консультації (групові, індивідуальні), демонстрація фільмів на педагогічні теми, вечори запитань та відповідей тощо. Така їх різноманітність й багатогранність допомагала обирати найбільш оптимальні для кожного закладу й установи форми поширення педагогічних знань серед батьків.

Доведено, що досвід реалізації системи педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття (позитивний і негативний) може бути орієнтиром у побудові системи педагогічного всеобучу батьків у сучасних умовах реформування освіти України. Ефективність ідеї реалізації педагогічної освіти батьків залежить від запровадження широкого спектру заходів, форм і методів роботи з батьками, розроблення та вдосконалення навчально-методичного забезпечення (навчальних планів, програм, підручників, посібників) та залучення широкої громадськості до реалізації системи педагогічної освіти батьків.

Здійснений науковий пошук не вичерпує досліджуваної проблеми. Предметом подальшого вивчення можуть бути особливості педагогізації батьків у сферах морального, естетичного, розумового і фізичного виховання дітей у різні історичні періоди.

Основні положення відображено у таких публікаціях автора:

Статті в наукових фахових виданнях

1. Есьман І.В. Питання гуманістичного виховання дітей в сім'ї в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського / І.В. Есьман // Педагогічні науки: [зб. наук. праць. / Ред. кол. Барбіна Є.С., Федяєва В.Л. та ін.]. – Випуск 45. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. – С. 165-170.
2. Есьман І.В. Педагогічна освіта батьків як об'єкт історико-педагогічних досліджень / І.В. Есьман. // Педагогічні науки: [зб. наук. праць. / Ред. кол. Барбіна Є.С., Федяєва В.Л. та ін.]. – Випуск 52. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – С. 27-33.
3. Есьман І.В. Моральні цінності сім'ї у науковому доробку В.О.Сухомлинського / І.В. Есьман // Педагогічні науки: [зб. наук. праць. / Ред. кол. Барбіна Є.С., Федяєва В.Л. та ін.]. – Випуск 53. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – С. 204-208.
4. Есьман І.В. Основні психолого-педагогічні концепції адлерівської моделі виховання батьків / І.В. Есьман // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка [зб. наук. праць. / Ред. кол.: Алленов М.М. та ін.]. – Випуск 11. – Харків-Луганськ: СтильІздат, 2008. – С. 93-100.
5. Есьман І.В. Інноваційні форми роботи з батьками учнів у сучасному освітньому закладі / І.В. Есьман // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: [зб. наук. пр. / Ред. кол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.] – Вип. 55. – Запоріжжя: Вид-во Класич. приват. ун-ту – С. 160-164
6. Есьман І.В. Народні університети для батьків як ефективна форма пропаганди та засвоєння педагогічних знань у 50-70 роках ХХ століття в Україні / І.В. Есьман // Наукові праці: [зб. наук. пр. / Ред. кол.: Башко Э.О. та ін.]. – Випуск

6 (160) – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2009. – С. 8-13. (Серія: Педагогіка, психологія і соціологія).

7. Есьман І.В. Педагогічна освіта батьків у науковому доробку В.Сухомлинського / І.В.Есьман // Наукове видання. Вісник Черкаського університету: [зб. наук. пр. / Ред. кол.: Тарасенкова Н.А. та ін.]. – Спецвипуск. Частина І. – Черкаси: Вид-во ЧНУ, 2010. – С. 211-215. (Серія педагогічні науки).

8. Есьман І.В. Педагогічна освіта батьків як історико-педагогічна проблема (50-70 роки ХХ століття в Україні) / І.В.Есьман // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: [зб. наук. праць / Ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін.]. – Випуск 37. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – С. 241-250.

9. Есьман І.В. Роль засобів масової інформації у реалізації системи педагогічної освіти батьків (50-70-ті роки ХХ століття в Україні) / І.В.Есьман // Педагогічні науки: [зб. наук. праць. / Ред. кол. Барбіна Є.С., Федяєва В.Л. та ін.]. – Випуск 56. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2010. – С. 30-35.

Статті в збірниках наукових праць за матеріалами конференцій

10. Есьман І.В. Педагогічні умови родинно-сімейного виховання / І.В.Есьман // Матеріали ІV науково-практичної конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (30-31 жовтня 2008 р., м. Харків) / МОН України – Харків: ХНПУ, 2008. – С. 26

11. Есьман І.В. Видання навчальних посібників та наукової літератури для батьків (50-70-ті роки ХХ століття) / І.В.Есьман // Матеріали VI науково-практичної конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (30-31 жовтня 2009 р., м. Харків) / МОН України. – Харків: ХНПУ, 2009. – С. 24-25.

12. Есьман І.В. Проблема виховання батьків у науковому доробку зарубіжних вчених (60-70-ті роки ХХ століття) / І.В.Есьман // Матеріали VII науково-практичної конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (4-5 листопада 2010 р., м. Харків) / МОН України. – Харків: ХНПУ, 2010. – С. 25-26.

13. Есьман І.В. Професійна підготовка майбутніх учителів до взаємодії з родинними учнів / І.В.Есьман // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (16-17 квітня 2008 року, м. Суми). / МОН України, Центральний ін-т післядипломної освіти та ін. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – С. 333-334

14. Есьман І.В. Історичний аспект розвитку педагогічної культури батьків / І.В.Есьман // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону» (9-11 квітня 2009 р., м. Ялта). / МОН України, Міністерство науки автономної республіки Крим та ін. – : [зб. статей.]. – Вип.5. Ч.1. – Ялта: РВВ КГУ, 2009. – С. 145-147.

15. Есьман І.В. Християнське виховання батьків як одна із провідних концепцій організації і змісту педагогічної освіти батьків у зарубіжній та вітчизняній науці / І.В.Есьман // Materiály V mezinárodní vědecko-praktická konference «Moderní

vymoženosti vědy – 2010». - Díl 10. Pedagogika: Praha. Publishing House «Education and Science» – С. 51-53.

АНОТАЦІЇ

Єсьман І. В. Педагогічна освіта батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2011.

У дисертації досліджено основні підходи до розв'язання проблеми педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні на основі аналізу вітчизняного історико-педагогічного досвіду, публікацій та архівних матеріалів означеного періоду. Проаналізовано вплив соціальних та політичних трансформацій на розвиток основних положень педагогічної освіти.

Розкрито основні ідеї та педагогічні підходи до педагогічної освіти й досвід її реалізації у практичній діяльності школи, сім'ї, громадських організацій. У дисертаційній роботі визначено та систематизовано шляхи, методи та прийоми педагогічної освіти батьків у вітчизняній педагогіці 50-70х років ХХ століття.

Ключові слова: сім'я, педагогічна освіта батьків, просвіта, етапи і тенденції формування системи педагогічної освіти батьків.

Єсьман И.В. Педагогическое образование родителей в 50-70-х годах ХХ столетия в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Кировоградский государственный педагогический университет имени Владимира Винниченко. – Кировоград, 2011.

Диссертационное исследование посвящено целостному историко-педагогическому анализу проблемы педагогического образования родителей в 50-70-х годах ХХ столетия в Украине. В работе осуществлен анализ современного состояния педагогического образования родителей на основе изучения новейшей психолого-педагогической литературы, а также показана историография обозначенной проблемы; выявлены научные и социально-политические предпосылки, которые повлияли на становление и развитие отечественной системы педагогического образования родителей в 50-70-х годах ХХ столетия; раскрыты содержание, цели, задачи, формы и методы педагогического образования родителей в указанный период в деятельности семьи, школы, общественных организаций.

В ходе исследования определено, что понятие «педагогическое образование родителей» в современной отечественно педагогике – это процесс и результат усвоения родителями определённой суммы психолого-педагогических, физиолого-гигиенических и нормативно-правовых, экономических, религиозных

знаний, а также выработанных в процессе практики соответственных умений и навыков по воспитанию детей.

В диссертации проанализированы труды педагогов Античности и классиков зарубежной педагогики относительно проблемы педагогического образования, освещены теоретические основы указанной проблемы в педагогическом наследии классиков украинской педагогики XX века.

Проведение историографического анализа засвидетельствовало отсутствие в современной педагогической науке целостного и системного исследования, посвященного педагогическому образованию родителей в 50-70-х годах XX столетия, несмотря на то, что отдельные аспекты были освещены в ряде историко-педагогических исследований (Т. Алексеенко, И. Братусь, Ю. Грицкова, І. Дубинец, В. Кравець, В. Федяева, П. Щербань).

На основе изучения и анализа научных источников показано, что на становление и развитие отечественной теории педагогического образования (начиная с 60-х годов XX столетия) родителей большое влияние оказали концепции воспитания родителей: адлеровская модель воспитания родителей (А. Адлер, Р. Дрейкурс), учебно-теоретическая модель воспитания родителей (Б. Скиннер), модель чувственной коммуникации (Т. Гордон), модель созданная на трансакционном анализе (Е. Берн, Т. Харрис), модель групповых консультаций (Х. Джиннот), психоаналитическая теория (Дж. Боулби, Е. Ериксон, Д. Уинникот), христианское воспитание родителей (Р. Кэмпбелл), марксистское направление.

Доказано, что 50-70 годы XX столетия были периодом не только интенсивной разработки теории педагогического образования родителей, а и периодом активной реализации теоретических идей на практике: участие школ в «педагогизации» семей, массовое открытие и организация деятельности народных университетов педагогических знаний для родителей, широкое применение в работе с ними средств педагогической коммуникации.

Подчёркнуто, что содержанием педагогического образования родителей в исследуемый период были как теоретико-практические знания педагогического характера, так и знания из области психологии, анатомии и физиологии, гигиены ребенка. Распространением педагогических знаний, донесением их до сознания родителей занимались опытные педагоги, психологи, методисты, врачи и юристы, что выводило проблемы педагогического образования в ранг общественно актуальных проблем.

Установлено, что несмотря на значительное расширение и разнообразие форм работы с родителями на базе современной психолого-педагогической науки, педагогическое образование родителей не представляет собой ещё пока целостную систему.

Ключевые слова: семья, педагогическое образование родителей, просвещение, этапы и тенденции формирования системы педагогического образования родителей.